

PAPIK Orsolya*

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés nyomában, avagy a
mezőgazdasági termékértékesítés normáinak továbbélése az új Ptk.-ban

1. Bevezető gondolatok

A Monarchia éléskamrájaként¹ is emlegetett Magyarországon az agrárium és élelmiszeripar a történelem során egyértelműen kulcságazatnak minősült. Természeti adottságai nemzetközi összehasonlítások alapján is kiválóak, éghajlata pedig lehetővé teszi valamennyi mérsékeltövi növény termesztését.² A hazai agrárium jelentőségére valamint az agrártermékek sajátosságaira tekintettel az agrárszerződések a hazai jogfejlődés során speciális szabályok megalkotását, a szabályok folyamatos revízióját, és a bírói joggyakorlat erőteljes jogalakító szerepét kívánták meg. Az elmúlt néhány év jogalkotási produktumai az agrárszerződések, s köztük a termékértékesítési szerződés szabályozását is gyökeresen átalakították.

A változások egyfelől a földforgalmi szabályok megújulásában jelentkeztek, hiszen a hatályba lépett 2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról az Európai Unió tőkeáramlásra és a letelepedési jogra vonatkozó szabályaival összhangban álló szabályozási struktúrát kíván bevezetni.³ A változások másik pillérét az új Polgári Törvénykönyv (továbbiakban Ptk.) jelenti, hiszen hatályba lépése új korszakot nyitott a magyar magánjog történetében.

* dr. jur., PhD hallgató, Eötvös Lóránd Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar, e-mail: papikorsi@gmail.com

¹ Scott Eddie: Mit bizonyítanak az 1882-1913-as statisztikai adatok: Magyarország valóban csak a Monarchia „éléskamrája” volt?, in: http://www.tti.hu/images/kiadvanyok/folyoiratok/tsz/tsz1982_3/eddie.pdf (2014.12.12.)

² Pap Melinda: A magyar mezőgazdaság lehetőségei a XXI. században, in: http://elib.kkf.hu/edip/D_13863.pdf (2014.12.13.)

³ A földforgalomról részletesen lásd Kurucz Mihály: Gondolatok a termőföldjog szabályozás kereteiről és feltételeiről, *Geodézia és Kartográfia*, 2008/9, 16., in: <http://www.fomi.hu/honlap/magyar/szaklap/2008/09/2.pdf> (2014.12.13.); Holló Klaudia: Az elővásárlási jogról, mint a földforgalom korlátozásának közvetett eszközéről, in: http://www.ajk.elte.hu/file/THEMIS_2014_jun.pdf (2014.12.13.); Holló Klaudia: A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény, valamint a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény földhasználatra vonatkozó egyes rendelkezéseinek összehasonlító elemzése, in: http://www.ajk.elte.hu/file/THEMIS_2013_dec.pdf (2014.12.11.); Olajos István – Szilágyi Szabolcs: Az agrárjogot érintő legfontosabb változások Magyarországon 2011 és 2013 között, *Agrár- és Környezetjog*, 2013/15, 111-127.; Szilágyi János Ede: A földforgalmi törvény elfogadásának indokai, körülményei és főbb intézményei, in: Korom Ágoston (szerk.): *Az új magyar földforgalmi szabályozás az uniós jogban: Budapest, 2013. júl. 11-én azonos címmel rendezett konferencia szerkesztett előadásai. Budapest: Nemzeti Közszolgálati Egyetem*, 2013, 109-119.; Csák Csilla: A földtulajdoni és földhasználati viszonyok változása a rendszerváltástól napjainkig, *Agrár- és Környezetjog*, 2007/2.

Jelen tanulmány kísérletet tesz az egykori mezőgazdasági termékértékesítési szerződés megmaradó hatályos szabályainak elemzésére. A vonatkozó nemzetközi joganyag és joggyakorlat feldolgozása meghaladná jelen tanulmány kereteit, így a téma vizsgálata a belföldi, magánjogi joganyagra korlátozódik, elsősorban a mezőgazdasági termék sajátosságaira tekintettel történik, összevetve a korábbi szabályozás és a joggyakorlat eredményeivel. A jelen szerződéstípus esetén érvényesülő közjogi korlátok, mint a 2012. évi CXXVIII. törvény vagy a 2011. évi CLXVIII. törvény rendelkezéseinek részletes feldolgozására, és beépítésére egy másik tanulmányban kerül majd sor.

2. Az agrárszerződés fogalma, a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés az agrárszerződések rendszerében

A szerződés a felek kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozata, amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére.⁴ A definíció természetesen az agrárszerződések körét is lefedi, egy klasszikus polgári jogi szerződés és az agrárszerződések közötti különbség megvilágításához az agrárjog jogági sajátosságait kell figyelembe vennünk. Olyan jogterülettel állunk ugyanis szemben, amely alapvetően magánjogi alapokon nyugszik, de a magánjogi privátautonómia korlátozásokkal terhelt. A korlátozások háttérben végső soron a föld és a mezőgazdasági termék, mint szabályozási tárgy kiemelt jelentősége áll. A megszorító szabályok érintik a tulajdont és annak részjogosítványait is.

A polgári jogi szabályozás a tulajdonos számára megadja azt a szabadságot, hogy tulajdonával azt tegyen, ami akar, eldöntheti, használja-e a tulajdonában álló dolgot, avagy sem, meghatározhatja azt, milyen módon használja azt, a tulajdonos döntésének egyetlen korlátja a rendeltetésszerű joggyakorlás kötelezettsége. Ezzel szemben a tulajdonjog funkciója az agrárjogban a használatnak alárendelt. A használati és a hasznosítási jogosultságok erőteljes közjogi szabályozása eltérő aszerint, hogy azok a mezőgazdasági földre irányulnak, illetőleg a mezőgazdasági termékekre és az élelmiszerre, mint az agrártevékenység eredményére vonatkoznak.⁵ Az agrárszerződések túlnyomó többségében a szerződéses szabadság korlátozását figyelhetjük meg valamely

⁴ 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről 6:58. §

⁵ Kurucz Mihály: Az agrárjog tárgya, fogalma, alapelvei és rendszere, *Agrár-és Környezetjog*, 2007/2, 42.; Szilágyi János Ede: Az agrárjog dogmatikájának új alapjai: Útban a természeti erőforrások joga felé?, *Jogtudományi Közöny*, 62/3, 112-121.; Szilágyi János Ede: Gondolatok az agrárjog jogágiságával kapcsolatban, *Magyar Jog*, 51/9, 535-544.; Tanka Endre: Az agrárjog fogalma és helye a magyar jogrendszerben, *Magyar Jog*, 52/7, 394-404.; Fodor László: *Agrárjog: Fejezetek a mezőgazdasági életviszonyok sajátos szabályozása köréből*, Debrecen, Kossuth, 2005; Bobvos Pál – Hegyes Péter: *Földjogi szabályozások: Egyetemi jegyzet*, Szeged, JATEpress, 2014, Bobvos Pál – Hegyes Péter: *Agrárjog: egyetemi jegyzet*, Szeged, JATEpress, 2011; Szilágyi János Ede: Az agrárjog dogmatikai alapvetései, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog: A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*, Miskolc, Novotni, 2010; Szilágyi János Ede: Az agrárjog dogmatikája, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog: A Közös Agrárpolitika megvalósulása Magyarországon*, Miskolc, Novotni, 2008; Szilágyi János Ede: Agrárjogi dogmatika, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog*, Miskolc, Novotni, 2006; Szilágyi János Ede: Az agrárjog jogágisága, fejlődése, tárgya, módszere és rendszere, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog I.*, Miskolc, Bíbor, 2004.

jogszabályi rendelkezés következtében. A szerződési szabadság elvéből kiindulva joggal feltételezhetnénk, hogy a felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát, gyakran azonban az agrárszerződések tartalmát illetően kógens előírásokkal találkozhatunk és amennyiben jogszabály a szerződés valamely tartalmi elemét kötelezően meghatározza, a szerződés a jogszabály által előírt tartalommal jön létre.⁶ A kógens normák beékelődésének egyik legtipikusabb megjelenése a mező-és erdőgazdasági hasznosítású földek forgalma kapcsán figyelhető meg. A Ptk. és a XXV. számú Polgári Elvi Döntés az ingatlan-átruházási szerződés érvényességéről előírásai kiegészülnek a 2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról kógens rendelkezéseivel. Így a jogszabály korlátozza a földet megszerzhető személyek alanyi körét,⁷ alakítja a szerződés tartalmát, hiszen a földet megszerző személynek az átruházásról szóló szerződésben, közokiratban vagy teljes bizonyítóerejű magánokiratban vállalnia kell, hogy a földet maga használja, használatát másnak nem engedi át. Ennek során eleget tesz a földhasznosítási kötelezettségnek, továbbá vállalja, hogy a földet a tulajdonszerzéstől számított 5 évig nem idegeníti el,⁸ nincs fennálló földhasználati díjtartozása,⁹ illetve a szerzést megelőző 5 éven belül nem állapították meg, hogy a szerzési korlátozások megkerülésére irányuló jogügyletet kötött.¹⁰

Az agrárszerződéseket azonban nemcsak a szabályozási mechanizmus kevert jellege emeli ki a magánjog rengetegéből. A szerződés alanya, tárgya, tartalma alapján minősíthető valamely szerződés agrárszerződéssé. A szerződés alanya egyik oldalon ugyanis mezőgazdasági termelő, vagy mezőgazdasági üzem,¹¹ másik oldalon pedig a termeltető, felvásárló, feldolgozó vállalat, szövetkezet, közraktár vagy biztosító stb. A szerződés közvetlen tárgya nem más, mint az emberi magatartás, amely a föld hasznosítására, mezőgazdasági termék előállítására, feldolgozására, értékesítésére, raktározására irányul.¹² Az agrárszerződések rendszerét elsőként a felek által elérti kívánt joghatás alapján vizsgálva megkülönböztetünk olyan szerződéseket: (a) a

⁶ Ptk. 6:60. §

⁷ 2013. évi CXXII. törvény a mező-és erdőgazdasági földek forgalmáról 9-11. §

⁸ 2013. évi CXXII. törvény a mező-és erdőgazdasági földek forgalmáról 13. §

⁹ 2013. évi CXXII. törvény a mező-és erdőgazdasági földek forgalmáról. 14. § (1)

¹⁰ 2013. évi CXXII. törvény a mező-és erdőgazdasági földek forgalmáról 10. § (2) A szerzési korlátozások megkerülésének feltárásáról és megakadályozásáról önálló törvény, a 2014. évi VII. törvény is rendelkezik.

¹¹ 2013. évi CXXII. törvény a mező-és erdőgazdasági földek forgalmáról 5§ 20. pontja így fogalmaz: *mezőgazdasági üzem*: az azonos céllal működtetett mezőgazdasági termelési tényezők (föld, mezőgazdasági felszerelés, egyéb vagyonelemek) szervezeti alapegysége, amely a gazdasági összetartozás révén gazdálkodási alapegység is. E fogalom természetesen csak az adott törvény vonatkozásában érvényesül, de kiindulópontként tekinthetünk rá. Az agrárüzemet több szempont szerint vizsgálhatjuk, megjelenhet úgy, mint: forgalom tárgya, vagyonösszesség valamint jogok és kötelezettségek hordozója. Az agrárüzem vonatkozóan részletesen lásd: Kurucz Mihály: Az agrárüzem in: Vass János (szerk.): *Agrárjog. Egyetemi jegyzet ELTE ÁJK*, Budapest Osiris Kiadó, 1999., 14.; továbbá Orlovits Zsolt, A mezőgazdasági üzem fogalmának agrárjogi értelmezése, *Gazdálkodás*, 52/4, 364.; valamint Kurucz Mihály: Gondolatok egy üzemszabályozási törvény indokoltságáról, *Gazdálkodás*, 2012, 56/2, 119.; Olajos István: Agrárüzemrendszer, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog: A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*, Miskolc, Novotni, 2010, 195-201.

¹² Vass 1999, 175.

termőföld használatára, (b) a mezőgazdasági termék előállítására, (c) feldolgozásra, (d) értékesítésre, (e) tárolásra, és (f) biztosításra irányulnak.¹³

A jogforrásokat vizsgálva láthatjuk, hogy az agrárszerződések egy része – mezőgazdasági haszonbérlet, mezőgazdasági vállalkozási szerződés – a magánjogi kódexben került szabályozásra, míg mások a Ptk. kívül, külön jogszabályban. Ilyen sui generis agrárszerződés többek között a feles bérlet, részesművelés, szivességi földhasználat, melyeket a 2013. évi CCXII. törvény szabályoz vagy akár a közraktári szerződés.¹⁴ A polgári jogi viszonyokat rendező jogszabályokat azonban mindig Ptk. rendelkezésével összhangban kell értelmezni.¹⁵ Így a sui generis agrárszerződések vizsgálata során sem hagyhatjuk figyelmen kívül a kódex alapelveit, így a jóhiszeműség és tisztesség elvét,¹⁶ az elvárható magatartás tételét,¹⁷ a joggal való visszaélés tilalmát.¹⁸ Tiszteletben kell tartanunk továbbá a szerződéses jogviszonyokban érvényesülő alapelveket, így többek között a szerződési szabadság elvét,¹⁹ visszterhesség vélelmét²⁰ vagy az együttműködési és tájékoztatási kötelezettséget.²¹ Az agrárszerződések sajátosságait megvizsgálva tehát a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés agrárszerződés, hiszen közvetett tárgya a mezőgazdasági termék, ez a speciális dolog már önmagában eltérő szabályozást kívánhat meg. Az elérni kívánt joghatás tekintetében az értékesítés a legfőbb cél, de mellékszolgáltatásként tárolás vagy feldolgozás is megjelenhet. A szabályozás alapját – bár önálló név alatt nem jelenik meg – a Ptk. jelenti, amelyet azonban kógens szabályok, többek között a mezőgazdasági termelést érintő időjárás- és más természeti kockázatok kezeléséről szóló 2011. évi CLXVIII. törvény rendelkezései árnyalhatnak.

Láthatjuk tehát, hogy az agrárszerződések egy sajátos és jól elkülönült halmazt alkotnak a szerződéses rendszerben. A szerződés agrárjogi mozzanatát aláhúzza az alanyi jelleg, de még hangsúlyosabban a tevékenység iránya és célja is. Míg a mezőgazdasági termékre a polgári jogban elhasználható-elfogyasztható ('res consumptibilis'),²² illetőleg helyettesíthető ('res fungibilis')²³ dologként tekintenek, addig az agrárjogban, és így az agrárszerződésekben a termék előállítása személyi és tárgyi, termelési, forgalmazási viszonyainak feltételei nyerne szabályozást, a közbiztonság és a

¹³ Vass 1999, 175.

¹⁴ A közraktározásról az 1996. évi XLVIII. törvény rendelkezik.

¹⁵ Ptk. 1:2. § (2)

¹⁶ Ptk. 1:3. §

¹⁷ Ptk. 1:4. §

¹⁸ Ptk. 1:5. §

¹⁹ Ptk. 6:59. §

²⁰ Ptk. 6:61. §

²¹ Ptk. 6:62. §

²² A dolgok felosztása elfogyasztható illetve elfogyaszthatatlan dolgokra már a római jogtudományban megjelent és fennmaradt azóta is. „Elfogyasztható (vagy elhasználható) általában véve minden olyan dolog, melynek rendeltetésszerű használata abból áll, hogy részben vagy egészben elfogyasztassék” – írja Kolosváry Bálint in Szladits Károly (szerk.): *Magyar Magánjog*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata, 1942, 18.

²³ „Helyettesíthetőnek akkor mondunk valamely dolgot, ha az a forgalmi és gazdasági felfogás szerint az egyes jogviszonyokban, mint a jogviszony tárgya, nem szokott egyedileg meghatározva szerepelni.” Szladits 1942, 20.

közegészségügy²⁴ céljának alárendelten, így a magánjogi tényállások közigazgatási normákkal itatódnak át, és nincs ez másként a termékértékesítés esetén sem.

3. A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés

3.1. A mezőgazdasági termékértékesítés dogmatikai elhelyezkedése

A Ptk. hatálybalépése jelentős változásokat hozott a hazai jogéletben. Az agrárszerződésekkel foglalkozók rögtön észlelhatték, hogy a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés, amely korábban önálló szerződéstípusként szerepelt a magánjogi kódexben elveszítette önállóságát, szabályai más szerződéstípusok szabályai között nyertek elhelyezést. A szerződési jog körében uralkodó típus szabadság²⁵ és diszpozitivitás, valamint a szerződések általános szabályainak fennállása miatt a szerződéstípusok megalkotásának szerepe csupán annyi, hogy a közös szabályoktól való eltérések számára keretet biztosítanak, orientálja a feleket és a jogalkalmazást a megfelelően kidolgozott és értelmezhető szerződés megalkotására.²⁶ Dr. Villányi László a Magyar magánjog c. kötetben a szerződések tipizálásáról hasonlóan vélekedik, amikor így fogalmaz: „Az osztrák polgári törvénykönyv, a porosz Landrecht és a Code civil e hagyományos szerződési alakzatokat a XVIII. század pandektajogi tudománya nyomán határozták meg és e típusok felállításával inkább csak arra törekedtek, hogy az életben leggyakrabban előforduló szerződések szabályainak mintagyűjteményét adják; ezek a szabályok igen nagy részben csupán ügyletértelmező szabályok voltak.”²⁷ A pandektista típusalkotás rendező elve a szerződés tartalma, a felek szerződésében meghatározott főszolgáltatás kötelezettje által tanúsítandó magatartás szerinti típusképzés. Ennek megfelelően a szerződés lehet: (a) dare (adás); (b) facere (tevés); (c) non facere (tűrés); (d) praestare (helytállás) jellegű.

Természetesen a négy csoportba nem sorolhatunk be valamennyi szerződést, hiszen a jogalanyalapító szerződések kívül esnek a fenti típusokon, és nem tekinthetünk el a tényről, hogy a kódexen kívül, számos atipikus, innominát vagy vegyes szerződés

²⁴ Az élelmiszerbiztonsági és közegészségügyi szabályok napjainkban a mezőgazdasági termékek teljes pályáját lefedik, a témáról részletesen lásd: Komári Ágnes: Gondolatok a GM-szervezetek jogi szabályozásáról, különös tekintettel az élelmiszerbiztonságra, *Agrár-és Környezetjog*, 2008/6., 3-25.; Tahyné Kovács Ágnes: A GMO-jelölés jogi jelentősége és a '37-es számú javaslat' bukása, *Agrár-és Környezetjog*, 2013/14., 99-116.; Szilágyi János Ede: A zöld géntechnológiai szabályozás fejlődésének egyes aktuális kérdéseiről, *Miskolci Jogi szemle A Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Karának Folyóirata*, 6/2., 36-54.; Fodor László: A GMO szabályozással kapcsolatos európai bírósági gyakorlat tanulságai, in: Csák Csilla (szerk.): *Jogtudományi tanulmányok a fenntartható természeti erőforrások témakörében*, Miskolc, Miskolci Egyetem, 2012., 65-75.; Olajos István: Az élelmiszerlánc jogi rendszere, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog: A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2010., 441-471.; Reiterer Zoltán: Hatósági tevékenységek az élelmiszerláncban, in: Stipta István (szerk.): *Doktoranduszok fóruma: Miskolc*, Miskolc, Miskolci Egyetem Tudományszervezési és Nemzetközi Osztály, 233-237.

²⁵ Ptk. 6:59. § (1), (2) bekezdés. A típusalkotásról részletesen lásd: Vékás Lajos: *A szerződési rendszer fejlődési csomópontjai*, Budapest, Akadémiai, 1977.

²⁶ Bíró György: Átruházó szerződések, *Polgári Jogi Kodifikáció*, 2003, 5/2, 15.

²⁷ Villányi László: Kötelmi típusok. Vegyes szerződések, in: Szladits Károly (szerk.): *Magyar magánjog Kötelmi jog különös része*, Budapest, Grill Károly Könyvkiadó vállalata, 1942, 1.

születik napról napra. Visszatérve azonban a fenti állásponthoz, miszerint a típusalkotás célja az orientálás, és elfogadva azt a tényt miszerint a tökéletes típusalkotó rendezőelv kiválasztása nem lehetséges, megállapítható, hogy a piacgazdaság leggyakoribb szerződéstípusai nyertek elhelyezést a törvényben. Természetesen a típusalkotás más rendező elveket is követhetne, kategóriák alkothatók a szerződés tárgya vagy alanya által. A magánjogi kódexben tehát csak akkor találkozhatnánk külön agrárszerződések kategóriával amennyiben a jogalkotó más rendezőelvet követett volna.

3.2. A mezőgazdasági termékértékesítés, mint önálló szerződéstípus az 1959. évi IV. törvény rendszerében

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződést az 1959. évi IV. törvény a Polgári Törvénykönyvről eredeti, első szövege is tartalmazta már, a XXXVI. fejezetben. A termelési és terményértékesítési szerződésre vonatkozó szabályok kógens rendelkezések voltak, attól, ha jogszabály kivételt nem tett, a felek érvényesen nem térhettek el.²⁸ Alapvetően három altípus került kialakításra: (a) növénytermelési szerződés, (b) állatnevelési és hizlalási szerződés, (c) terményértékesítési szerződés.

Növénytermelési szerződés alapján a termelő meghatározott területen meghatározott növények termelésére és a termelt növények, növényrészek vagy növényi termékek átadására, a termeltető pedig a szerződésből folyó közreműködésre, a termés átvételére és ellenértékének megfizetésére vállalt kötelezettséget.²⁹ Hasonló szabályokat tartalmazott az állatnevelési szerződés vonatkozásában is, aminek a lényege, hogy a tenyésztő, illetőleg az állattartó fajta és mennyiség szerint meghatározott állatok nevelésére vagy hizlalására, valamint az általa nevelt vagy hizlalt állatok átadására, a megrendelő pedig a szerződésből folyó közreműködésre, valamint az állatok átvételére és ellenértékük megfizetésére vállalt kötelezettséget. Összességében a mezőgazdasági termékeket forgalmazó állami vagy szövetkezeti vállalat határozta meg a termelést és annak részletkérdéseit,³⁰ maga a törvény is rögzítette, hogy termeltetőként csak szocialista szervezet járhat el. Ehhez képest háttérbe szorult a termékértékesítés, ahol a termelő saját maga,³¹ a szocialista vállalat irányítása nélkül, kínálta értékesítésre a termékeit.³² A mezőgazdasági termékek begyűjtésének és újraelosztásának az eszköze lett.³³ A szerződés lényegi ismérveit változtatta meg a Ptk. három átfogó módosítása, amelyek a 1967. évi 39. tvr. a polgári jog egyes szabályainak módosításáról, 1977. évi IV. törvény a Magyar Népköztársaság Polgári Törvénykönyvéről szóló 1959. évi IV.

²⁸ Ptk. 422. §

²⁹ Ptk. 410. § (1)

³⁰ Prugberger Tamás: A mezőgazdasági termékértékesítési és szolgáltatási szerződés a gazdasági változások tükrében, *Jogtudományi Közlöny*, 1997, 52/9, 384.

³¹ Terményértékesítési szerződés alapján a termelő meghatározott mennyiségű, magatermelté termény vagy termék átadására, a vevő pedig ezek átvételére és ellenértékük megfizetésére vállalt kötelezettséget. Az átadás, illetőleg az átvétel a szerződésben meghatározott későbbi időpontban történik. Ptk. 421. §

³² Sárándi Imre: Világgazdasági korszakváltások és a mezőgazdasági termékforgalom, *Szövetkezeti Kutató Intézet Közlemények*, 1986/192

³³ Sárándi Imre: *A mezőgazdasági termékforgalom joga*, Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1986, 152.

törvény módosításáról és egységes szövegéről, továbbá 1993. évi XCII. törvény a Polgári Törvénykönyv egyes rendelkezéseinek módosításáról jogszabályok voltak. A Ptk. 1967. évi módosítása alapjaiban változtatta meg a szerződés rendeltetését. Ezek a változások természetesen az ország gazdasági rendjének, elsősorban a gazdaságirányítási mód megváltozásának az eredményei voltak. A módosítással a termékértékesítés vált a meghatározó formává, a termeltetési szerződést már csak a speciális tulajdonságokkal rendelkező termékek termeltetőinek tartották fent. Mezőgazdasági termékértékesítési szerződés alapján a termelő meghatározott mennyiségű, magatermelte termék, termék vagy saját nevelésű, illetőleg hizlalású állat átadására, a megrendelő pedig annak átvételére és az ellenérték megfizetésére vállalt kötelezettséget. Az átadás és az átvétel a szerződés megkötését követő későbbi időpontban történt.³⁴ Láthatjuk tehát, hogy a szerződés legfontosabb fogalmi elemeivé vált a magatermelte mezőgazdasági termék, továbbá a későbbi időpontban történő szolgáltatás is, amelyekre a későbbiekben részletesen kitérek. Megszűnt továbbá a kögens szabályozás, a felek a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés szabályaitól egyező akarattal eltérhettek, amennyiben jogszabály az eltérést nem tiltotta.³⁵ Az eltérés lehetősége azonban nem értékelhető teljeskörűen, hiszen a szerződésre, ahogy az agrárszerződések jelentős részénél ez megfigyelhető, külön jogszabályok, többek között a mezőgazdasági termékértékesítési szerződésről szóló 54/1967. (XII.17.) Korm. rendelet, valamint az ezt módosító 3/1976. (II.7.) MT rendelet, a mezőgazdasági termékértékesítési szerződésből eredő igény érvényesítését megelőző egyeztető eljárásról szóló 11/1967. (XII.31.) MÉM rendelet, valamint 14/1978. (III.1.) MT rendelet rendelkezései voltak az irányadók. Az említett jogszabályok részletesen és kötelező jelleggel szabályozták ugyanis a szerződés teljesítését,³⁶ a mennyiségi és minőségi kifogásolás rendjét,³⁷ a termék átvételét³⁸ vagy a szerződésszegést.³⁹ 1993. évi XCII. törvény által bevezetett módosításokkal a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés továbbra is a magánjogi kódex szerves része maradt, teljesen beintegrálódott a piacgazdasági viszonyokba, bár sok esetben fenntartásokkal kezelték azt.⁴⁰ A magánjogi diszpozitivitás most már kétség kívül érvényre jutott e szerződés vonatkozásában is, így a felek akaratától függően adásvételi, vállalkozási jellege dominált.⁴¹

Ezt a logikát és a pandektista típusalkotást követve az új Ptk. már nem szabályozza önálló szerződéstípusként a mezőgazdasági termékértékesítést, hanem annak lecsupasított, megmaradó szabályait két szerződés csoport között osztotta meg. Az adásvételi típusú termékértékesítés a tulajdonátruházó szerződések között, az adásvétel altípusai című fejezetben, a vállalkozási jegyeket felmutató pedig

³⁴ Ptk. 410. §

³⁵ Ptk. 200. § (1)

³⁶ 54/1967 (XII. 17.) Korm. rendelet 10. § vagy 14/1978 (III. 1.) MT rendelet 6-9. §

³⁷ 54/1967 (XII. 17.) Korm. rendelet 12-15. §

³⁸ 54/1967 (XII. 17.) Korm. rendelet 10-11. §

³⁹ 54/1967 (XII. 17.) Korm. rendelet 17-20. §

⁴⁰ Prugberger Tamás: A mezőgazdasági termékértékesítési és szolgáltatási szerződés a gazdasági változások tükrében, *Jogetudományi Közöny*, 1997, 52/9, 385.

⁴¹ Részletesen lásd: Prugberger Tamás, Csák Csilla: A termőföld és a mezőgazdasági termelési viszonyok korszerű rendezése, *Magyar Közigazgatás*, 1994/8, 489-497.

mezőgazdasági vállalkozási szerződés néven a vállalkozási szerződések között nyert elhelyezést.⁴²

Megállapítható tehát, hogy hazánkban a mezőgazdasági termékek előállítására, értékesítésére irányuló szerződések folyamatosan jelen voltak a magánjogi kódexben. A hatályos szabályok rendszertanának kialakítása során a jogalkotó elsősorban a szerződések gazdasági tartalmára fektette a hangsúlyt,⁴³ így az egykori termékértékesítés vázát jelentő rendelkezések két szerződéstípus szabályainál találhatók meg. A gyakorlat fogja majd eldönteni, hogy a rendelkezések kellő biztonságot jelentenek az alanyok számára. Mindenesetre a szerződési jogban uralkodó diszpozitivitás, az eddig kialakult szerződési és ítélkezési gyakorlat, blanketták a felek segítségére lehetnek.

3.3. A mezőgazdasági termék sajátosságai

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződésnek alapvető jellemzője, hogy tárgya minden esetben mezőgazdasági termék. A mezőgazdasági termék, mint speciális dolog a II. világháborút követően került a történelem során ismét kiemelt helyre, hiszen a háború dúlta világban az élelmiszer stratégiai nyersanyaggá lesz, a mezőgazdaság reneszánszát éli. A jogalkotás és jogalkalmazás a különböző speciális kellékszavatossági szabályok alkalmazásától egészen önálló szerződéstípusok kialakításáig jut.⁴⁴ A tendencia hasonló a háború utáni magyar, és az ettől ekkor jelentősen elváló európai jogfejlődésben. A nyugat-európai országok a közös piac létrehozásától, hazánk pedig 2004. évi csatlakozásától kezdődően kettős szabályozásnak alávetett.⁴⁵ A közösségi jog az agrárium területén az ingatlanokkal összefüggésben elsősorban a negatív integrációs szabályokkal kívánja a nemzeti elbánás elvét⁴⁶ érvényre juttatni, az ingók – mezőgazdasági termék – vonatkozásában azonban pozitív és kogens szabályozást folytat.⁴⁷ Mezőgazdasági termékek a termőföld, az állattenyésztés és a halászat termékei,

⁴² Miskolczi-Bodnár Péter: *Kommentár a Polgári Törvénykönyvhöz*, XXXIV. fejezet, Az adásvételi szerződés altípusai.

⁴³ Verebics János: Az üzleti élet szerződesei az új Ptk.-ban, *Magyar jog*, 2013/10, 588.

⁴⁴ Természetesen eltérő fejlődési utat jártak be a szocialista országok és a nyugat-európai területek, de összességében megállapítható, hogy a mezőgazdasági szektor kiemelt ágazattá lett. Az állami beavatkozások a nyugati országokban is széleskörűen elfogadottak voltak a II. világháborút követően. Ilyen időszakban került sor a Római Szerződés aláírására. Annak érdekében, hogy a mezőgazdasági termékek a mezőgazdasági ágazatba való állami beavatkozás fenntartása mellett bevonhatók legyenek az áruk szabad mozgásába, a közös piaccal összeegyeztethetetlen nemzeti intervenciók mechanizmusokat el kellett törölni és közösségi szintre kellett emelni. Ez volt a közös agrárpolitika (KAP) megszületésének alapvető oka. Részletesen lásd: http://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/hu/FTU_5.2.1.pdf (2015.02.24.)

⁴⁵ Nem tekinthetünk el azonban az agrárjogot is érintő harmadik szint, a nemzetközi szabályozási szinttől sem, ahol elsősorban az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított szabályok érintik a mezőgazdasági termékek forgalmát.

⁴⁶ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata 18. cikk.

⁴⁷ Olajos István: A Közös Agrárpolitika kialakulásának és fejlődésének története, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog: A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*. Miskolc, Novotni Alapítvány, 2010, 79-88.; Olajos István: *A vidékfejlesztési jog kialakulása és története*, Miskolc, Novotni, 2008;

valamint az ezekhez a termékekhez közvetlenül kapcsolódó első feldolgozási szint termékei.⁴⁸ Amennyiben arra a kérdésre keresünk választ, hogy miért is különleges dolog a mezőgazdasági termék, elsőként a mezőgazdaságra jellemző ciklikusságot kell megvizsgálnunk. Hazánk éghajlati adottságainak megfelelően számos növényfajta megterem nálunk, de évente általában csak egyszer, azaz egyszer válhat áruvá, egyszer válik értékesíthetővé. Ez egy szerződéses jogviszonyban gyors és precíz munkát kíván meg a jogviszony mindkét alanyától. A termelő a nevelési, termelési ciklus végén értékesítési kényszerhelyzetbe kerül⁴⁹ ugyanis az év adott szakában a meghatározott mezőgazdasági termék tömegesen a rendelkezésére áll, azt akkor is értékesítenie kell, ha korábbi szerződéses partnerével a viszonya már megszűnt. Bár a mezőgazdaságra a ciklikusság a jellemző a mezőgazdasági termékek iránti kereslet állandó, így jogi szabályozásnak elő kell segítenie a kínálat kereslet viszonyának kiegyenlítődsét. Erre többféle megoldási mód is létezik: (a) raktározás, (b) importálás, (c) termék feldolgozása.

A raktározás és a feldolgozás új szerződést kíván meg, amelynek alanya lehet természetesen a termelő maga, de más piaci szereplők is gondoskodhatnak erről. A gazdák jelentős része a termék szakszerű tárolására alkalmas tárolóval nem rendelkezik, így más módon kell gondoskodnia arról. Erre megoldást jelenthet, ha szövetkezeti tagként szövetkezete tárolóját használja,⁵⁰ vagy az árut közraktárban helyezi el.⁵¹ A termékek tárolása azonban nem mindig megoldható, és sokszor nem is célszerű. Hiszen további fontos jellemzőjük, hogy a termelési ciklus végén rövid ideig rendelkeznek azokkal a tulajdonságokkal, amelyeket a vevő, megrendelő és végeredményben a fogyasztó megkíván, így nagyon részletes szabályozást szükséges a teljesítési hely és idő meghatározására, a fuvarozás kérdéskörének rendezésére vagy a kárveszélyviselésre. Sárándi Imre legendássá vált mondata miszerint „*a mezőgazdaság nem gyár, a paradicsom nem anyacsavar*” közel harminc év távlatából is megállja a helyét. A növénytermelés és az

Kurucz Mihály: *Az Európai agrárjog alapjai: Tananyag az Európai Szakjogász képzés számára*, Budapest, ELTE Jogi Továbbképző Központ, 2003.

⁴⁸ Az Európai Unióról szóló szerződés és az Európai Unió működéséről szóló szerződés egységes szerkezetbe foglalt változata 38. cikk (1).

⁴⁹ Sárándi 1986, 175.

⁵⁰ Az agrárszövetkezetekről részletesen lásd: Hajós László: *Mezőgazdasági szövetkezetek az Európai Unióban*, Budapest, Mezőgazdasági Szaktudás, 2000; Horváth János: *A Szövetkezeti Gabonarak*, Budapest, Stephaneum Nyomda R.T., 1913; Ihrig Károly: *Szövetkezeti Ismeret*, Budapest, Pátria Irodalmi Vállalat és Nyomdai Részvénytársaság, 1926; Bak Klára: A szövetkezeti tagsági jogviszony létrejöttének szabályozásáról egyes szövetkezeti törvények alapján, elektronikus formában, in: http://www.ajk.elte.hu/file/THEMIS_2013_jun.pdf (2015.02.21.); Bobvos Pál: A szövetkezeti jogi jogviszony főbb jellemzői, in: Juhász Zsuzsanna (szerk.), Nagy Ferenc (szerk.), Fantoly Zsanett (szerk.): *Sapientia sat: ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára*, Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012, 81-92.; Réti Mária: Cooperative Law in Hungary, in: Dante Cracogna (szerk.), Antonio Fici (szerk.), Hagen Henry (szerk.): *International Handbook of Cooperative Law*, Heidelberg, Springer Verlag, 2014, 431-448.

⁵¹ A közraktározásról részletesen lásd: Harsányi Gyöngyi: A logisztika és a kereskedelmi jog intézményeinek kapcsolódási pontjai a közraktározási jogviszony körében, *Jogtudományi Közlemény*, 2013/4, 203-208.; valamint Szilágyi János Ede: A közraktári szerződés, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog I*, Miskolc, Bíbor, 2004, 200-207.

állattenyésztés ugyanis biológiai törvényszerűségeknek, természeti tényezőknek alávetett, melyet a legnagyobb emberi gondosság mellett sem kerülhetünk el. Sok esetben a szerződésben kikötött mennyiség vagy minőség a rossz időjárási viszonyok miatt lehetetlenné válik, vagy ellenkező esetben az átlagnál jobb időjárás, a napsütéses órák számának emelkedése a teljesítés idejére lehet kihatással.⁵² Ahogy azt már a fentiekben említettük a termelési ciklus végén a termelő értékesítési kényszerhelyzetbe kerül, az időjárási viszonyoktól függően így akár túlkínálat is jelentkezhet a piacon, amely a termékárak alakulását befolyásolhatja a termelőre károsan. Az agráriumban tevékenykedők méltányos jövedelmének biztosítása érdekében a közösségi jog kógens szabályaival avatkozik be ilyenkor a szerződéses viszonyokba. Az intervenció az Európai Unió által alkalmazott piacsabályozási eszköz a piaci zavarok elhárítására, ezáltal az adott termékszektor stabilizálására, a megfelelő életszínvonal biztosítására. Ennek keretében az Unió vállalja, hogy intervenció árán az intervenció időszakban felajánlott a minőségi és mennyiségi követelményeknek megfelelő terméket megvásárolja, bizonyos ideig raktározza majd pályázatok révén ismét forgalomba hozza.⁵³

Fentieknek megfelelően láthatjuk, hogy a mezőgazdasági termék a szerződéses árak jelentős részétől eltérő, kiegészítő szabályozást kíván meg. Ennek háttérében természetesen a mezőgazdaság, mint kiemelt és nélkülözhetetlen ágazat stratégiai jelentősége áll.

3.4. Határidős adásvétel elkülönítése a termékértékesítéstől

A korábbi Ptk.-ban helyett kaptak a szállítási szerződés legfontosabb szabályai is,⁵⁴ amelyeket azonban a hatályos kódexben nem találhatunk meg. A korábbi normák bizonyos részét az adásvételi szerződések altípusai címet viselő fejezetben találjuk meg, 'Fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog határidős adásvétele' című szakaszban. Természetesen a szállítási szerződés vonatkozásában nem volt kitétel a fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog, mint a szerződés közvetett tárgya. Ha az eladó fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog jövőbeni szolgáltatására vállal kötelezettséget, és a felek rögzítik annak a mennyiségi eltérésnek a mértékét, amennyivel az eladó a szerződésben kikötött mennyiségnél többet vagy kevesebbet szolgáltathat, a vevő a ténylegesen szolgáltatott mennyiségnek megfelelő vételárat köteles megfizetni.⁵⁵ Vagyis a szállítási szerződés tárgya minden esetben valamely ingó dolog, gyakran

⁵² A minőség kérdéskörével kapcsolatban meg kell jegyeznünk, hogy az áruk minősége pontosan a biológiai okok miatt sosem lesz teljesen azonos, a helyzetet tovább bonyolítja, ha a megrendelő különböző termőterületekről szerzi be a kívánt árut. Így a termékértékesítési szerződések körében gyakori a minőségi osztályok felállítására. A rosszabb minőségű áru is felhasználható ugyanis, csak nem feltétlenül ugyanarra a célra, ezáltal kevesebb termék vesztet kárba. Részletesen lásd: Szilágyi János Ede: A minőségi mezőgazdasági termelés és élelmiszer-előállítás jogintézményei, in: Csák Csilla (szerk.): *Agrárjog: A magyar agrárjog fejlődése az EU keretei között*, Miskolc, Novotni Alapítvány, 2010, 486-496.

⁵³ Katóné Jancsó Zsuzsanna: A gabonaintervenció létjogosultsága az Európai Unióban phd értekezés 1., in: https://szie.hu/file/ti/archivum/Katone_J_Zs_phd.pdf (2015.02.25.)

⁵⁴ Ptk. 379-386. §

⁵⁵ Ptk. 6:231. § (1)

mezőgazdasági termék. Ha és amennyiben pedig mezőgazdasági termék, úgy szükségszerűen felmerül az elhatárolás igénye az adásvételi típusú termékértékesítéstől.

A legfontosabb különbséget az adásvételi szerződés szabályainál kell keresnünk, adásvételi szerződés alapján az eladó dolog tulajdonjogának átruházására, a vevő a vételár megfizetésére és a dolog átvételére köteles.⁵⁶ A legfontosabb motívum tehát a tulajdonátruházás, meghatározott mennyiségű és minőségű dolog későbbi időpontban történő szolgáltatása. A későbbi időpontban történő teljesítések esetén a dologszolgáltatásra kötelezett gyakran még nem rendelkezik a szolgáltatás tárgyával, azaz a teljesítési határidőig köteles azt valamilyen módon megszerezni, és ez a motívum természetesen nem teszi semmissé a szerződést, nem tekinthető lehetetlen szolgáltatásnak.⁵⁷ A megszerzés módja az a lényegi különbség, amely a termékértékesítést a határidős adásvételtől elhatárolja. Termékértékesítés során ugyanis a dologszolgáltatás kötelezettje csak a maga termelte mezőgazdasági termékkel teljesíthet, míg határidős adásvétel esetén a beszerzés módja nem lényeges – előállíthatja a kötelezett, mástól megvásárolhatja – kizárólag arra kötelezett, hogy a meghatározott minőséget és mennyiséget a teljesítés időpontjában szolgáltatassa. Az utóbbi szerződést kötők gyakran a termék előállításához szükséges mezőgazdasági termőterülettel sem rendelkeznek. Az elhatárolási kérdések legélesebben a teljesítés elmaradása, és a lehetetlenné válása kapcsán merülnek fel. Míg egy termékértékesítés esetén a teljesítés lehetetlenné válása bizonyítható amennyiben a termelő földjein az időjárás vagy egyéb körülmények következtében nem teremhetett meg a szerződésben kikötött mennyiség, addig a határidős adásvétel dologszolgáltatásra kötelezettjét beszerzési kötelezettség terheli még abban az esetben is, ha a termékennyiséget maga kívánta volna előállítani. A fizikai lehetetlenülés⁵⁸ bizonyításának sokkal szigorúbb feltételei állnak fenn,⁵⁹ hiszen fajlagosan nem pedig zártfajúan meghatározott a dologszolgáltatás tárgya.⁶⁰

Fentieknek megfelelően láthatjuk, hogy a szerződés megkötése és a teljesítés időpontja között időintervallumban számos bizonytalansággal kell számolnunk. A mezőgazdaság, mint az időjárástól függő ágazat kockázatokat rejt magában, így a felek a szerződésben rögzíthetik annak a mennyiségi eltérésnek az értékét, amennyivel az eladó a szerződésben kikötött mennyiségnél többet vagy kevesebbet szolgáltathat. Az eltérés kétirányú lehet, azaz a kisebb és a nagyobb mennyiség is szerződészerű teljesítést takar. Szükséges megjegyezni, hogy a határidős adásvétel szabályainál felmerülő többletjelzés nem azonos a Ptk. 6:125. § rögzített szabállyal. Annak értelmében ugyanis, ha a kötelezett a szerződésben előírtnál nagyobb mennyiség szolgáltatását ajánlja fel, a többletszolgáltatást a jogosult visszautasíthatja. Ha a jogosult a többletszolgáltatást elfogadja, a többletjelzéssel arányosan növelt ellenszolgáltatást köteles teljesíteni a szerződésben kikötött ellenérték teljesítésére vonatkozó

⁵⁶Ptk. 6:215. § (1)

⁵⁷Ptk. 6:107. § (1)

⁵⁸ A lehetetlenülésről részletesen lásd: Okányi Zsolt: A teljesítés lehetetlenülése, in: <http://www.ajk.elte.hu/file/OkanyiZsolt-TeljesitesLehetetlenulese.pdf> (2015.02.28.)

⁵⁹ Szakál Róbert: Adásvétel vagy mezőgazdasági termékértékesítés?, *Gazdaság és Jog*, 2012/10, 23-26.

⁶⁰ Fónagy Sándor: A kárigény megítélése a terménypiaci jogvitákban, *Gazdaság és Jog*, 2012/10, 17-23.

szabályoknak megfelelő időben és módon.⁶¹ Határidős adásvétel esetén ugyanis már eleve a szerződés szerű teljesítéshez szükséges mértékű dolog mennyiségének meghatározását egy skálán kell elképzelnünk, amelynek felső és alsó határain belüli mennyiség elfogadható, és az ellenérték megfizetése a tényleges mennyiségnek megfelelő lesz. A Ptk. 6:125. § szerinti többletszolgáltatás az előzőeknek megfelelően a skála végpontján túli teljesítésre vonatkozik. Ha az eladó a mennyiségi eltérés által lehetővé tett legkisebb mennyiségnél kisebb mennyiséget szolgáltat, a szerződésszegése következményeit a szerződésben kikötött mennyiség figyelembevételével kell alkalmazni.⁶² Vagyis a skála alsó határa alatti mennyiség szolgáltatásakor már szerződésszegést követ el a kötelezett, és annak következményeit az optimális – skála közepén elhelyezkedő – mennyiség figyelembevételével kell megállapítani. Míg a skála felső határát meghaladó teljesítés nem szerződésszegés, hanem álláspontom szerint arra alkalmazható a fentiekben tárgyalt Ptk. 6:125.§ szabálya, azaz a többletszolgáltatásra vonatkozó rendelkezések.

Ha az eladó fajta és mennyiség szerint meghatározott dolog jövőbeni szolgáltatására vállal kötelezettséget, a vevő az eladó teljesítésének felajánlásáig elállhat a szerződéstől.⁶³ Mindamellet természetesen, hogy a szerződésszegés esetén a másik felet megillető szankciós elállási jogot garantálja a kódex a szerződésszegés szabályai körében,⁶⁴ láthatjuk azonban, hogy egy objektív elállási okot is tartalmaz a törvény. Ez az objektív elállás a határidős adásvétellel rokon vonásokat mutató szállítási szerződésben is megtalálható volt, igaz a régi Ptk. értelmében a megrendelő a szerződéstől bármikor elállhatott, de köteles volt a szállító kárát megtéríteni.⁶⁵ Ezt a rendelkezést a GK. 16. számának c. pontja úgy pontosította, hogy a megrendelő az általános – valamint a késedelem miatt bekövetkezett érdekmúlásra alapított – elállási jogát mindaddig gyakorolhatja, amíg a szolgáltatás átadása és átvétele nem történt meg. Az átadás-átvétel motívumát is időben megelőzve, azaz a teljesítés felajánlásának pillanatában húzza meg a határt az új Ptk. az objektív elállás kérdéskörénél. Ha az eladó a szerződést részletekben köteles teljesíteni, és a szolgáltatás egy részének teljesítését már felajánlotta, akkor a vevő a teljesítésre még fel nem ajánlott szolgáltatásokra vonatkozóan a szerződést felmondhatja. Az elállási vagy felmondási jog gyakorlásával az eladónak okozott kárért a vevő kártalanítási kötelezettséggel tartozik.⁶⁶ Elállási jog gyakorlására az új Ptk. a szerződés felbontásának szabályait rendeli alkalmazni,⁶⁷ amire pedig csak akkor kerülhet sor, ha az eredeti állapot természetben helyreállítható.⁶⁸ Így tehát ha részletteljesítés már történt, akkor kevés eséllyel állítható helyre az eredeti állapot, és valóban nem lenne méltányos az elállási jog alkalmazása, így ebben az esetben a jogalkotó is a felmondás jogát rendeli alkalmazni.

⁶¹ Ptk. 6:125. §

⁶² Ptk. 6:231. § (2)

⁶³ Ptk. 6:231. § (3)

⁶⁴ Ptk. 6:140. § (1)

⁶⁵ Ptk. 381. § (1)

⁶⁶ Ptk. 6:231. § (3)

⁶⁷ Ptk. 6:213. § (1)

⁶⁸ Ptk. 6:212. § (3)

A gyakorlatban számos termelővel kötnek 'adásvételi szerződésnek' vagy 'felvásárlási szerződésnek' keresztelt megállapodásokat, amelyek alapján a termelőnek esetenként mástól kell beszereznie a hiányzó termékmennyiséget, holott az ő szándéka csak a saját maga termelte növény, a saját hizlalású állat értékesítésére irányult volna. Ezen hibák és félreértések kikerüléséhez szükséges, hogy a két szerződéstípus közötti különbséget ismerjük, és ezt a szerződések megalkotása során érvényesítsük, hiszen csak így érhetjük el ténylegesen a felek akaratának megfelelő szabályozást.

3.5. Adásvételi típusú mezőgazdasági termékértékesítés

Szintén az adásvételi szerződés altípusai között, a XXXIV. fejezetben nyert elhelyezést, a korábbi mezőgazdasági termékértékesítési szerződés adásvételi típusának néhány szabálya. Ennek értelmében, ha az eladó az adásvételi szerződésben maga termelte mezőgazdasági termék, termék, saját nevelésű vagy hizlalású állat későbbi időpontban történő szolgáltatására vállal kötelezettséget, jogosult a szerződésben kikötött mennyiségnél tíz százalékkal kevesebbet teljesíteni.⁶⁹ Ennek alapján négy fontos ismertetést kell felismernünk, mégpedig, hogy: (a) a szerződés tárgya minden esetben mezőgazdasági termék, (b) a mezőgazdasági terméket a kötelezett állítja elő, (c) a termék tulajdonjogát kell átruházni, (d) az átruházás későbbi időpontban történik majd.

A felek megnevezése a korábbi Ptk. szabályaihoz képest jelentősen változott. Korábban a termelő és megrendelő álltak szerződéses kapcsolatban. Az új Ptk. a dogmatikai precizitást szem előtt tartva eladónak és vevőnek hívja a feleket. Álláspontom szerint azonban sokkal inkább kifejezi a jogviszony lényegét az előbbi megnevezés, hiszen ez a fajta szerződésaltípus legfontosabb jellemzője a saját maga általi előállítás, a célhoz rendelt történő eredmény, produktum létrehozása. A legjelentősebb különbség a határidős adásvételtől tehát a mezőgazdasági termékre vonatkozó személyes előállítási kötelezettség. Így tehát az eladó köteles a szerződésben meghatározott maga termelte termék tulajdonjogát későbbi időpontban a vevőre átruházni, a vevő pedig a vételár megfizetésére és a dolog átvételére. Amíg a határidős adásvételnél a terméket az eladó szükség esetén bárhonnán beszerezhetette vagy köteles is volt beszerezni, addig a termékértékesítési szerződés esetén személyesen állítja elő, saját maga termeli vagy hizlalja. Ahogyan azt jelen tanulmány II. fejezetében rögzítettük, a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés agrárszerződés, így, azonnal találunk olyan törvényt, amely belenyúl a polgári jog diszpozitív rendszerébe és a fentieket kogens jogszabályi rendelkezésekkel erősíti meg. A 2011. évi CLXVIII. törvény a mezőgazdasági termelést érintő időjárási és más természeti kockázatok kezeléséről⁷⁰ 21. § (3). bekezdése egyértelműen kimondja, hogy a választott bíraskodásról szóló 1994. évi LXXI. törvény 55. § (2) bekezdés b) pontja szerint közrendbe ütközőnek kell tekinteni az olyan választott bírósági ítéletet, amely a maga termelte mezőgazdasági termék szolgáltatására elháríthatatlan külső ok ('vis maior') miatt egészben vagy részben képtelen termelőt a hiányzó mezőgazdasági termék - teljesítés céljából való -

⁶⁹ Ptk. 6:232. § (1)

⁷⁰ A törvény egy önkéntes belépésen alapuló több szereplős kockázatközösséget hoz létre a természeti káresemények miatti kockázatok kezelése céljából.

pótlására, beszerzésére vagy helyette más szolgáltatás, illetve biztosíték nyújtására kötelezi. Egy határidős adásvétel esetén, ahol az eladó nem maga termelte termék tulajdonjogának átruházására köteles már nem alkalmazható ez a szakasz. Ugyanezen jogszabály kógens rendelkezése többek között haszonbérmeárséklést is biztosít a mezőgazdasági termelőknek.⁷¹ A fentiek kapcsán azonban meg kell jegyeznünk, hogy az idézett törvény rendelkezései nem minden esetben és szerződéses kapcsolatra alkalmazhatók, csak amennyiben a szerződő fél a jogszabály által meghatározott mezőgazdasági termelő, azaz ha egységes kérelmet benyújtó, a mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatási szerv által kérelemre nyilvántartásba vett ügyfél.⁷² A jogalkotó bizonyos mértékben átvette a korábbi Ptk. szabályait, de változtatott is azon, hiszen a mennyiségi tolerancia mindkét jogszabály vonatkozásában megjelenik, ám korábban plusz/mínusz 10%-os eltérés is megengedett volt, míg az új Ptk. csupán a mínusz 10%-os toleranciát szabályozza, azaz a szerződésben kikötött mennyiségtől tíz százalékkal kevesebb termék tulajdonjogának átruházása is szerződésszerű teljesítésnek minősül. A szabályozás más jellegű, mint a határidős adásvételnél, hiszen ott pozitív és negatív eltérést is engedett a jogszabály, de egyiknek sem határozta meg a mértékét. A szabályozás azonban csak orientálja a feleket, hiszen sem a határidős adásvételnél, sem pedig az adásvételi típusú termékértékesítésnél sem találunk kógens jogszabályi rendelkezéseket, azaz bizonyos kivételekkel a felek szerződési szabadságára bízva a jogalkotó a tolerancia kérdéskörét, annak pontos meghatározását. A szerződést az eladó jogosult a kikötött teljesítési idő előtt is teljesíteni, feltéve, hogy a vevőt a teljesítés megkezdéséről az átvételhez szükséges felkészülési idő biztosításával előzetesen értesíti. Az előzetes teljesítés kérdését a kötelmek általános szabályai körében is érinti a jogalkotó. A Ptk. 6:36. § értelmében a jogosult a teljesítési idő előtt felajánlott teljesítést köteles elfogadni, ha az lényeges jogi érdekét nem sérti, és a kötelezett az ezzel járó többletköltséget viseli. Láthatjuk tehát, hogy a termékértékesítés körében az idő előtti teljesítés szabályai kevésbé szigorúak, hiszen a másik fél előzetes értesítését és ezzel összefüggésben a megfelelő felkészülési időt kell biztosítani. A szabályozás háttérben a mezőgazdaság természetnek kitettsége áll, hiszen a napsütések órák száma, a csapadék mennyisége jelentős befolyást gyakorol a mezőgazdasági termékekre, és minthogy azok viszonylag kevés ideig rendelkeznek a szerződésben megkívánt tulajdonságokkal, így nemcsak a termelőnek, de a megrendelőnek is érdekében áll, hogy bár a vártnál korábbi időpontban, de tökéletes minőségű és mennyiségű terméket kaphasson. Ezzel kapcsolatban kérdésként merülhet fel, hogy a korábbi teljesítés milyen hatással jár a másik fél szerződéses kötelezettségére az esedékességére. Az átvétel szükségszerű és elmaradhatatlan a korábbi teljesítés esetén is, a kérdéses a vételár megfizetésének esedékessége. A Ptk. 6:36. § (2) bekezdése szerint a jogosultnak nem kell a saját szolgáltatását korábban teljesíteni. A legpraktikusabb természetesen, ha a felek maguk rendezik a kérdést a szerződésben, kitérnek a termelő idő előtti teljesítése esetén a megrendelő fizetési kötelezettségére. Amennyiben azonban erre vonatkozó rendelkezést nem tartalmaz a szerződésük, úgy felmerül a kérdés a Ptk. 6.36. § alkalmazhatósága

⁷¹ 2011. évi CLXVIII. törvény a mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről 22. §

⁷² 2011. évi CLXVIII. törvény a mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről 22. §

vonatkozásában. Véleményem szerint a mezőgazdasági termékértékesítési szerződés olyan sajátosságokkal rendelkező szerződés, ahol a teljesítés időpontjának változékonysága a szerződés egyik legfontosabb eleme, ahol a jogügyletben résztvevő felek tisztában is vannak ennek a gyakorlati jelentőségével. Másrészt pedig a szerződés megkötése és a teljesítés időpontja mindig eltér egymástól, így a feleknek általában van alkalmuk a szerződés teljesítésének alapos előkészítésére, a pénzügyi források elkülönítésére. Ennek alapján álláspontom szerint a mezőgazdasági termékértékesítés termelőjének idő előtti teljesítése praktikus magával kell, hogy hozza a másik fél teljesítésének aktuálisává válását.

Bár a mezőgazdasági termékforgalom rendszerében az adásvételi szerződés is gyakori szerződéstípus, mégis láthatjuk, hogy annak, aki a saját maga termelte terméket kívánja értékesíteni az adásvételi típusú termékértékesítési szerződés sokkal előnyösebb, több garanciát és speciális szabályozást biztosító szerződési forma, még akkor is, ha már a rá vonatkozó, a Ptk.-ban elhelyezett szabályok mennyisége jelentősen csökkent az új kódex hatálybalépésével.

3.6. Adásvételi típusú mezőgazdasági termékértékesítés a vevő közreműködésével

Ha az eladó az adásvételi szerződésben maga termelte mezőgazdasági termék, termék, saját nevelésű vagy hizlalású állat későbbi időpontban történő szolgáltatására vállal kötelezettséget, és a felek megállapodnak abban, hogy a vevő a teljesítést elősegítő szolgáltatást nyújt, továbbá ehhez kapcsolódó tájékoztatást ad az eladónak, akkor az eladó köteles ezt a szolgáltatást a tájékoztatásnak megfelelően igénybe venni.⁷³ A Ptk. idézett szakaszait megfigyelve láthatjuk, hogy a vevői közreműködéssel előállított mezőgazdasági áru szolgáltatására kötött adásvételi szerződés már jelentős hasonlóságot mutat a vállalkozási szerződésekkel. Ennek igazolásához meg kell vizsgálnunk a szerződés legfontosabb jellemzőit, ezek: (a) a szerződés tárgya minden esetben mezőgazdasági termék, (b) a mezőgazdasági terméket a kötelezett állítja elő, (c) a termék tulajdonjogát kell átruháznia, (d) az átruházás későbbi időpontban történik majd, és (e) vevő (megrendelő) teljesítést elősegítő szolgáltatást nyújt.

Természetesen ebben a szerződéstípusban is mezőgazdasági termék tulajdonjogának átruházására kerül sor, így dogmatikailag helyesen az adásvételi szerződés altípusai között helyezkedik el, ám láthatjuk, hogy a másik fél szolgáltatásai, az előleg, a közbeni szolgáltatások már kapcsolódási pontot jelentenek a vállalkozási szerződéshez. Az elkülönítés nehézsége nem újkeletű a magyar magánjogban, Vincenti Gusztáv a Magyar Magánjog című kötetben így vélekedik a kérdésről. *„Lehetséges, hogy ugyanaz az ügylet a vállalkozási szerződés és más magánjogi szerződés alkotóelemeit egyaránt feltünteti. Így ha a vállalkozási szerződés tárgya ingó dolog előállítására és szolgáltatására, az ügylet vételi ügyletnek is minősülhet, különösen, ha helyettesíthető dolog szolgáltatásáról van szó, amikor is a teljesítés joghatályosan történhet akár a szerződéskötés előtt, akár az után előállított ingóság szolgáltatásával, feltéve, hogy az egyébként megfelel a kikötött kellékeknek. Kérdés, hogy ilyen esetben a vételi vagy a vállalkozási szerződés szabályait kell-e az ügyletre alkalmazni, amennyiben azok*

⁷³ Ptk. 6:233. §

*egymástól eltérnek.*⁷⁴ A felek szolgáltatásait vizsgálva mindenesetre egyértelművé válik, hogy a vevő (megrendelő) valamely közbenső szolgáltatást nyújt, vetőmagot, növényvédőt szert ad, és mindezek mellett köteles az ehhez kapcsolódó tájékoztatásra is.

A termelő köteles ezt a szolgáltatást a hozzá kapcsolódó szaktanácsadásnak megfelelően igénybe venni. Amennyiben azonban elfogadjuk a feltevést, miszerint jelen típus vállalkozási elemekkel gazdagított, úgy a vállalkozási szerződések szabályait segítségül hívva megállapíthatjuk, hogy a termelőnek jogában áll a vevő (megrendelő) által nyújtott szolgáltatást megvizsgálni. Amennyiben szakszerűtlennek és célszerűtlennek tartja, úgy a vevő (megrendelő) figyelmét erre fel kell hívnia, az átvételt azonban csak akkor tagadhatja meg, ha az jogszabályba vagy hatósági határozatba ütközne, illetve veszélyeztetné mások személyét és vagyonát.⁷⁵ A korábbi bírósági gyakorlat szerint pedig ha utólag derült ki, hogy a megrendelő által nyújtott szolgáltatásban minőségi hibában szenvedett, akkor a kárért a szolgáltatást nyújtó fél is felelőséggel tartozott.⁷⁶ Az alapul fekvő jogügylet tehát kibővül egy másik, ellenirányú kötelemmel.⁷⁷ Az ellenirányúság jelentkezik abban, hogy a teljesítést elősegítő vevői (megrendelői) szolgáltatás és tájékoztatás sok esetben ellenérték köteles. Az eladó a vevő teljesítést elősegítő szolgáltatásainak szerződés szerinti ellenértékét akkor is köteles megfizetni, és a vevő által folyósított termelési előlegnek a vételárral nem fedezett részét akkor is köteles visszafizetni, ha erre a termelés eredménye nem biztosít fedezetet.⁷⁸ A vevő (megrendelő) által nyújtott előleggel és teljesítést elősegítő szolgáltatásokkal köteles az eladó elszámolni, ez rendszerint a vételárba történő beszámítással történik. A mezőgazdaság ugyanis költségigényes ágazat és a költségek többnyire a termelési folyamat első részében jelentkeznek, ezért sok esetben szükséges a termelők megsegítése a termelési folyamat elején, ám fontos megjegyeznünk, hogy a teljesítést megelőzően a termelés valamennyi kockázatát a termelő (eladó) viseli.

Megállapíthatjuk, hogy a vevő közreműködésével megvalósuló adásvételi típusú termékértékesítés esetén a felek közötti együttműködésnek egy sajátos, sok esetben a vállalkozási jogviszonyhoz hasonlatos formája alakul ki. A jogviszony kétirányúvá válása számos többlétszabály figyelembe vételét igényli, melyek közül a kódex a felek elszámolási kötelezettségét ragadta ki, de a szerződő felek természetesen számos más rendelkezéssel biztosíthatják, hogy jogviszonyuk a tényleges akaratuknak megfelelő, kellően részletes szabályozást nyerjen.

3.7. Mezőgazdasági vállalkozási szerződés

Az egykori mezőgazdasági termékértékesítési szerződés vállalkozási típusának bizonyos szabályait az új Ptk. XXXVII. fejezetében találhatjuk meg. Mezőgazdasági vállalkozási szerződés alapján a vállalkozó a megrendelő tulajdonában álló állat nevelésére, vagy terménynek a megrendelő tulajdonában álló területen való

⁷⁴ Vincenti Gusztáv: A vállalkozási szerződés, in: Szladits (szerk.) 1942, 644.

⁷⁵ Ptk. 6:240. § (2)

⁷⁶ Orlovits Zsolt: *Szerződéskötés, szerződéses kötelmek az agrárpiaconon*, Budapest, Szaktudás Kiadó Ház Zrt., 2012.

⁷⁷ Miskolczi-Bodnár 2013.

⁷⁸ Ptk. 6:233. §

megtermelésére, a megrendelő díj fizetésére köteles.⁷⁹ A szerződés magában hordozza a vállalkozási szerződés jegyeit, így közvetlen tárgya munkával elérhető eredmény létrehozása, a közvetett tárgya pedig mezőgazdasági termék. Gyakorlatban a megrendelő naposcsibét, malacot ad át a vállalkozónak, aki a vágósúly elérésekor adja azt vissza, de gyakran vemhes tenyészállat kihelyezésére is sor kerül, és a szaporulat hizlalása, nevelése a feladat. A legjelentősebb különbség a korábban vizsgált, adásvételi típusokhoz képest az, hogy a szerződéses kapcsolatban nem történik – a főszolgáltatás tekintetében legalábbis – tulajdonátruházás. A vállalkozó a megrendelő tulajdonában lévő állat nevelésére hizlalására vállalkozik, a szaktudását használva eredményt ér el. A felek között kizárólag birtokátruházás történik. A birtokátruházásra pedig kétszer kerül sor, először a vállalkozási tevékenység megkezdésekor, majd annak befejezésekor, amikor a vállalkozó a megrendelőnek átadja azt. Amennyiben a vállalkozó terménynek a megrendelő tulajdonában álló területen való megtermelésére vállal kötelezettséget fontos kitérnünk a dologi jogi alapokra. A növedékjog alapvető szabálya szerint a föld tulajdonosa megszerzi mindazoknak a dolgoknak a tulajdonjogát, amelyek utóbb váltak a föld alkotórészévé, kivéve, ha az valamely jogviszony alapján mást illet.⁸⁰ Viszont akinek más dolgán olyan joga van, amely őt a termékek, a termények vagy a szaporulat tulajdonbavételére jogosítja - ha ezek tulajdonjogát korábban nem szerezte meg -, az elvállalással tulajdonjogot szerez.⁸¹ Ki kell emelnünk tehát, hogy a föld nem állhat a vállalkozó tulajdonában, de még csak olyan joga sem állhat fenn, amely őt a termény, szaporulat tulajdonára jogosítja, így többek között haszonbérleti joga sem lehet.

Ezekben az esetekben ugyanis törvény erejénél fogva jogosult lenne a hasznok szedésére, és szükségszerűen tulajdonátruházásnak kellene követnie azt. A másik szerződéses fél vonatkozásában szintén kérdést vetít előre a haszonbérlet intézménye. A törvény ugyanis a 'megrendelő tulajdonában álló' kifejezést használja, azaz joggal következtethetünk arra, hogy mezőgazdasági vállalkozási szerződést megrendelői oldalon csak földtulajdonos köthet. A haszonbérleti szerződés értelmében a haszonbérlet szintén tulajdonjogot szerez a hasznokon, így esetében szintén értelmezhető a mezőgazdasági vállalkozás amennyiben a nyelvtani értelmezés határait szétfeszítjük, hiszen tulajdonátruházásra itt sem kerül sor. A mezőgazdasági vállalkozási szerződés visszerthes jogügylet, a vállalkozó munkával elérhető eredmény létrehozására, a megbízó megbízási díj megfizetésére köteles. A mezőgazdasági vállalkozási szerződésnél a Ptk. nem rendelkezik kifejezetten a megrendelő átvételi kötelezettségéről, de arra a vállalkozási szerződés általános szabályai alapján következtetni lehet.⁸² A vállalkozó a szerződésnek az állat vagy a termény betegsége miatti lehetetlenné válásáért nem felelős, ha a megbetegedést az ellenőrzési körén kívüli elháríthatatlan ok idézte elő. Ebben az esetben a vállalkozót arányos díj illeti meg.⁸³

Lehetetlenülről beszélünk akkor, ha az egész termény elpusztul, de akkor is, ha csak a tervezettnél kisebb gyarapodás következzeik be. A Ptk. 6:179. § – 6:182. § rendelkeznek a szerződések általános szabályai körében a teljesítés lehetetlenné

⁷⁹ Ptk. 6:255. § (1)

⁸⁰ Ptk. 5:51. §

⁸¹ Ptk. 5:50. § (1)

⁸² Ptk. 6:238. §

⁸³ Ptk. 6:255. § (2)

válásáról, ennek értelmében, ha a teljesítés lehetetlenné vált, a szerződés megszűnik. Vállalkozási szerződések szabályai körében speciális rendelkezéseket találhatunk szintén a lehetetlenülés kérdéskörére, ezeket a rendelkezéseket azonban a mezőgazdasági vállalkozási szerződés lehetetlenülést rendező szabályai felülírják. A Ptk. kodifikátorai azzal indokolták az eltérést, hogy a vállalkozási szerződés általános szabályainak az alkalmazása méltánytalan lenne a mezőgazdasági vállalkozás esetén.⁸⁴ A szerződés lehetetlenülése kapcsán nem tekinthetünk el a felelősség és a veszélyviselés kérdéskörétől. A veszélyviselés ott kezdődik, ahol a felelősség véget ér. A vállalkozó a felelősség alól azonban viszonylag szigorú szabályok és bizonyítás folytán mentesülhet csak, nevezetesen ha ellenőrzési körén kívüli elháríthatatlan ok idézte elő a megbetegedést. A megrendelői oldalról vizsgálva a felelősség körét a mezőgazdasági vállalkozás szabályai között speciális szabályt nem találunk. Abból kell tehát kiindulnunk, hogy a teljesítés lehetetlenné válása a szerződésszegés egy esete. A felelősség alóli mentesülésre pedig a Ptk. 6:142. § rendelkezései az irányadóak, azaz mentesül a felelősség alól a megrendelő, ha bizonyítja, hogy a szerződésszegést ellenőrzési körén kívül eső, a szerződéskötés időpontjában előre nem látható körülmény okozta, és nem volt elvárható, hogy a körülményt elkerülje, vagy a kárt elhárítsa. Amennyiben a kárfelelősség szabályai szerint a betegség miatti mennyiségi kiesést, kárt már sehova nem lehet telepíteni, úgy automatikusan belépnek a veszélyviselés szabályai.⁸⁵ Azt a kárt pedig, amelynek megtérítésére mást nem lehet kötelezni, a tulajdonos viseli.⁸⁶ Amennyiben a vállalkozó bizonyítani tudja, hogy a teljesítés lehetetlenülése miatt nem felelős, úgy arányos díjazás illeti meg. Azonban ugyanerre a következtetésre juthatunk, ha a vállalkozási szerződés lehetetlenülése esetén irányadó szabályokat értelmezzük. Ha a teljesítés olyan okból válik lehetetlenné, amelyért egyik fél sem felelős, és a lehetetlenné válás oka mindkét fél érdekkörében vagy érdekkörén kívül merült fel, a vállalkozót az elvégzett munka és költségei fejében a díj arányos része illeti meg.⁸⁷ A két norma közötti különbséget az 'érdekkör' és az 'ellenőrzési kör' fogalmának eltérő jelentéstartalma árnyalhatja. Ahogyan azt már a vevői közreműködéssel létrejövő adásvételi típusú szerződésnél is láthattuk, a megrendelő számos eszközzel segítheti a vállalkozó munkáját (kéveköttől zsinag vagy göngyöleg, műtrágya, növényvédő). Ellentétben a nevelésre, hizlalásra kiadott állat vagy a megtermelésre kiadott növényvel, amelynek a tulajdonjoga sosem száll át a vállalkozóra, az előlegként vagy elszámolásra átadott dolog tulajdonjoga a vállalkozóra száll át. A megrendelőnek járó ellenérték megfizetésére azonban csak későbbi időpontban, a mezőgazdasági vállalkozási szerződés teljesítésével egyidejűleg kerül majd sor. A vételár későbbi időpontban történő megfizetése azonban nem függ attól, hogy a szerződés megszűnése esetén a vállalkozó jogosult-e vállalkozói díjra. A megrendelő által elszámolásra vagy előlegként adott szolgáltatások visszafizetését a termelő nem tagadhatja meg azon az alapon, hogy azok a termelés eredményéből nem fedezhetők.⁸⁸

⁸⁴ Miskolczi-Bodnár 2013.

⁸⁵ Gyarmati Sándor: Veszélyviselés a termékértékesítési szerződések körében, *Jogtudományi Közlemény*, 47/3-4, 1992, 137.

⁸⁶ Ptk. 5:22. §

⁸⁷ Ptk. 6:248. § (1) c)

⁸⁸ Ptk. 6:255. § (3)

Láthatjuk tehát, hogy a korábbi vállalkozási típusú termékértékesítés bizonyos szabályai kaptak itt helyet, így bár kevesebb norma szabályozza a jogviszonyt, de a korábbi bírói gyakorlat és jogirodalom itt is a jogalkalmazó segítségére lesz, és természetesen a diszpozitív szabályozás következtében a felek akár a közös kockázatviselés irányába is eltolhatják a jogviszonyt, amennyiben azt valamely közjogi norma nem szabályozza eltérően.

4. Záró gondolatok

A magánjog tengeréből kiemelkedik az agrárszerződések csoportja és köztük a termékértékesítés is, anélkül hogy akár a Ptk., akár más jogszabály csokorba fogná azokat, hiszen a szabályozás struktúrája mindig egyértelművé teszi a besorolást. Nem tűnnek, és nem tűnhetnek el, hiszen a mezőgazdasági termék, az élelmiszer, mint az ember legegységibb szükséglete életben tartja azokat.

A mezőgazdasági termékértékesítési szerződés kezdeti alakzatai már a kapitalizmus kialakulását követően megjelentek, és hosszas fejlődésen átelve továbbra is jelen vannak a jogrendszerekben. A magánjogi kodifikáció megritkította ugyan a szerződést szabályozó normákat, de el nem tűntette azokat. Az új kódex nem rendelkezik a szerződés kötelező írásba foglalásáról, nem szabályozza a mennyiség és minőség meghatározásának rendjét, sem a megvizsgálás módját. Hallgat a Ptk. a több évre szóló mezőgazdasági termékértékesítési szerződésről is. Amennyiben kizárólag magánjogi szemlélettel tekintenénk erre a szerződésre akkor egyszerűen azt mondhatnánk, hogy a kógens rendelkezések hiánya miatt a felek szerződéses akarata teljes körűen érvényesülhet. Nem szabad azonban elfelejtenünk az agrárjogra jellemző közjogi korlátozások rendszerét sem, amelynek következtében az agrárjogi szabályozás mindig többszintű, a magánjogi autonómia több szinten korlátozott. A korlátozások egyik oldalon természetesen kötik a feleket és behatárolják a mozgásterüket, másrésről azonban kiszámítható és szűk mederben tartják a jogviszony háttérében álló társadalmi és gazdasági viszonyokat. Így a Ptk. szabályai jelentik a dogmatikai alapot, erre épülő közjogi normák pedig jelentősen korlátozzák a szerződéses szabadság érvényesülését, így egyértelműen különbözővé téve a jogviszonyt a klasszikus polgári jogi szerződésektől.